УДК 811.161.2’373:159.942.4

О. І. Далебіга
ORCID: 0000-0002-2057-5894

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ПЕРЕЛІКУ СЛІВ

У статті простежено, які дослідження, пов’язані з емоціями, проводять українські науковці в галузі філології, проаналізовано способи створення переліку слів на позначення емоцій та критерії їх добору в іноземних джерелах, запропоновано способи та критерії, що можна застосовувати для виокремлення слів на позначення емоцій в українській мові.

Ключові слова: *перелік емоцій, диференціація емоцій, розрізнення емоцій, емоції, почуття, емоційний стан, афект, визначення емоцій, слова на позначення емоцій, лексика на позначення емоцій, емоційні назви, словник емоцій.*

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-25-140-150

Постановка проблеми. Дослідження емоцій нині актуальні не тільки серед представників соціальних наук, а й серед лінгвістів. В Україні є низка досліджень фразеосемантичних полів різних емоцій. Науковці вже вивчали поля і мікрополя тривоги / хвилювання (Охріменко, 2018), закоханості (Охріменко, 2011), страху (Юрчишин, 2012) та загальні поля «емоції людини» (Краснобаєва-Чорна та Лобасова, 2010). Матеріалом для таких досліджень є переважно українська мова, але є й зіставні розвідки.

Також науковці активно вивчають лексико-семантичні поля різних емоцій. Подібно до досліджень фазеосемантичних полів, матеріалом для таких розвідок українські вчені обирають як власне українську мову, так і інші мови – англійську (Бялик, 2017), іспанську (Колмакова, 2016), давньоверхньонімецьку (Романова, 2011), польську (Лозинська, 2010) тощо.

Якщо матеріалом наукових пошуків є українська мова, то вони переважно базуються на аналізі текстів художньої літератури. Наприклад, Л. Савченко досліджує семантичне поле «радість» на поезіях О. Олеся (Савченко, 2015), О. Книш досліджує лексико-семантичне поле «страждання» у творчому доробку В. Стуса (Книш, 2008).

Концептуалізацію емоцій вивчають: О. Лозинська (на матеріалі польської мови) (Лозинська, 2010), О. Тищенко (на матеріалі української мови) (Тищенко, 2019). П. Селігей досліджує внутрішню форму слів на позначення емоцій (Селігей, 2001).

У згаданих статтях наковці переважно вивчають емоції на матеріалі літературних творів або збирають дані польовими методами. Попри те, що в Україні чимало науковців цікавляться емоціями й досліджують їх, у нас поки немає словника емоцій чи бодай переліку слів на позначення афективних станів.

Актуальність та практичне застосування дослідження. Відсутність методу підбору таких слів, об’єктивних критеріїв, які б допомогли у виокремленні лексики на позначення емоцій, обмежує дослідницький потенціал у сфері дослідження емоцій.

Перелік слів на позначення емоцій міг би прислужитися практичним психологам, медіаторам та представникам інших професій, що працюють з емоціями. Бракує такого переліку й пересічним людям, щоб вчитися розрізняти емоції.

Уміння розрізняти емоції корисне з низки причин. Дослідження показують, що такі навички допомагають зменшити кількість агресивних тенденцій у періоди гніву (Pond *et al.*, 2012) і навіть можуть корелювати з фізичним здоров'ям у довгостроковій перспективі (Oh and Tong, 2020).

Низький же рівень диференціації негативних емоцій сприяє імпульсивній поведінці, коли негативні емоції наростають (Emery *et al.*, 2014). Низький рівень розрізнення позитивних емоцій пов'язаний із переїданням (Mikhail *et al.*, 2020).

Як бачимо, вміння диференціювати емоції пов'язане з низкою показників фізичного й психічного благополуччя. Втім, щоб добре розрізняти емоції, треба щонайменше знати, які вони взагалі бувають.

З огляду на зазначене вище, **мета дослідження** – запропонувати методику створення списку слів на позначення емоцій.

Завдання дослідження:

- проаналізувати наявні дослідження з теми, виявити в них ті аспекти, що є найбільш придатними для наукових розвідок на матеріалі української мови;
- на матеріалі проаналізованих джерел запропонувати способи створення переліку слів української мови, що позначають емоції, та критерії їх відбору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення емоцій, укладання відповідних списків є актуальним завданням для сучасної лінгвістики. Зокрема, дослідження, що фокусуються на підборі лексики, пов'язаної зі сферою емоцій, відбувалися на матеріалі естонської, корейської, китайської мов. Розглянемо, як саме дослідники підходили до розв'язання цієї проблеми.

Науковиця E. Vainik досліджує естонський емоційний словник: його структуру, різноманітність та семантику. Щоб зібрати список слів на позначення емоцій, що входять до активного слововжитку в естонській мові, дослідниця використовує метод U. Sutrop. Це польовий метод. Його суть у тому, щоб просити людей перелічувати які-небудь поняття у форматі «Назвіть всі X, які ви знаєте» (Vainik, 2004).

Отже, E. Vainik, використовуючи метод U. Sutrop, пропонує 100 учасникам перелічити слова, що асоціюються у них із поняттями «емоція / почуття», і отримує перелік із 844 слів. З цих слів 58 називалися щонайменше 3 рази. Оскільки учасників просили назвати не тільки емоції, а взагалі слова, що асоціюються з поняттям емоцій, у фінальному списку слів були зокрема такі слова, як «крик», «сміх» тощо, які не є власне назвами емоцій, але стосуються емоційної сфери (Vainik, 2004).

Корейські дослідники також вирішили створити словник емоцій, але підійшли до реалізації цієї цілі інакше. Основною базою став частотний словник корейської мови, що містить 64666 слів. Слова до словника дібрані з різножанрової літератури (Sohn *et al.*, 2012).

У проєкті взяло участь 11 науковців, які залучилися на різних етапах. У результаті за певними критеріями дослідники відібрали 504 слова, зважаючи на те, наскільки релевантне кожне слово для вираження емоції та наскільки часто воно застосовується (Sohn *et al.*, 2012).

Оскільки корейські вчені виписували всі слова, що стосуються емоційної сфери, окрім назв емоцій / почуттів, до переліку потрапили слова з інших частин мов (прикметники, прислівники, вигуки тощо).

Науковці L. Xu, H. Lin та інші, які досліджують емоційну лексику в китайській мові, пишуть про те, як побудувати повний опис афективного лексикону. Щоб досягти цієї мети, першим кроком учені бачать автоматизований та ручний відбір слів з низки словників, у яких можуть зустрічатися слова на позначення емоцій (Xu *et al.*, 2008). При відборі відповідної лексики учені пропонують спиратися на семи у визначеннях, які підказують дослідникам, що слово належить до емоційних станів.

Складність методу для застосування на матеріалі іншої мови полягає в тому, що словники та словникові визначення можуть бути побудовані за іншими принципами, а ключові семи виявитися зовсім іншими. Втім, підхід, пропонований L. Xu, H. Lin та ін. на наш погляд є найоб'єктивнішим серед уже розглянутих.

У деяких дослідженнях складання переліків емоційних станів не є головним завданням, але є необхідною умовою для того, щоб зробити основне дослідження. Як це відбувається, розглянемо на прикладі англійської, німецької та польської мови.

Канадські дослідники C. Storm, T. Storm досліджують семантичні зв'язки між англійськими термінами, пов'язаними з емоційними станами. Для свого проєкту вони відібрали 72 слова із літератури, яку аналізували в теоретичній частині статті. Проте вчені не зазначили, як саме було відібрано ці слова (Storm and Storm, 1987).

Німецькі науковці вирішили створити список афективних німецьких слів з маркуваннями, чи ці слова позитивні, чи негативні, чи нейтральні. Дослідники дібрали перелік афективних слів для подальшого маркування із бази CELEX database. Стаття фокусується власне на маркуванні слів, але як саме було дібрано слова з бази даних, у статті не описано (Võ, Jacobs and Conrad, 2006).

Польські дослідники створили перелік афективних слів польською мовою, адаптувавши дослідження німецьких вчених. Перелік слів було сформовано на основі перекладу німецького переліку (Riegel *et al.*, 2015).

Праці про відбір слів на позначення емоцій є і в українському мовознавстві. Наприклад, О. Ковалюк досліджує емоції в діахронічному зрізі. Фокус досліджень емоцій науковицею переважно лежить у часовому вимірі XIV–XVI ст. Для визначення у текстах пам'яток лексики на позначення емоційних станів та для подальшого аналізу такої лексики, дослідниця пропонує спиратися на класифікації емоцій К. Ізарда, Б. Додонова та Л. Бабенко (Ковалюк, 2015).

Хоча метод може бути застосовним, щоб визначити, чи належить певне слово з тексту до емоційних станів, на наш погляд, метод не дає відповіді на питання про те, як можна було б створити перелік слів на позначення емоцій. А саме це є метою нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на зазначене вище, найвідповіднішими, з нашого погляду, є варіанти щодо пошуку слів на позначення емоцій, які спираються на словникові дані. Адже це найбільш об'єктивні джерела для опрацювання. Зі словниками вважаємо за найдоречніше працювати у два способи.

Перший спосіб – шукати визначення слів на позначення емоцій через тлумачні словники, що містять у визначеннях характерні слова. Другий спосіб – обрати кілька слів, що точно належать до емоцій та шукати нові слова через синоніми до цих ключових слів. Нижче докладніше розглянемо обидва підходи, їхні переваги та недоліки.

I. Пошук слів через визначення.

Перший підхід – відбирати слова через тлумачний словник із визначеннями слів. Цей спосіб схожий на той, який застосовували L. Xu, H. Lin та ін. на матеріалі китайської мови. Особливості – для кожної мови частково буде свій шлях через те, як побудована структура словників і словникові визначення, через вихідну сему.

Вважаємо, що послідовність дій дослідника має бути такою: для початку знаходимо сему, через яку найчастіше трактуються емоції. Для цього потрібно взяти за основу словникове значення слів, які більшість дослідників традиційно зараховують до базових емоцій. Більшість дослідників сходяться на тому, що до базових емоцій можна зарахувати такі слова: *anger, fear, disgust, sadness, happiness* (Ekman, 2016). Оскільки кожне зі слів може мати різні переклади українською, оберемо одне джерело для перекладу і випишемо з нього всі переклади для кожного з цих слів: anger – гнів, fear – страх, острах, побоювання, disgust – відраза, огида, sadness – сум, смуток, журба і happiness – щастя, задоволення (Ніновський, уклад., 1993).

Далі подивимося, через які слова визначається кожне з цих слів у тлумачному словнику. Ми обрали для цього СУМ-11. Маємо такі визначення:

Сум – «*невеселий, важкий* ***настрій****, спричинений горем, невдачею і т. ін.; смуток, журба; протилежне радість*»; смуток – «*невеселий, важкий* ***настрій****, викликаний горем, невдачею і т. ін.; сум, журба*»; журба – «*невеселий* ***настрій****, важкі почуття; печаль, смуток*»; гнів – «***почуття*** *сильного обурення; стан нервового збудження, роздратування*»; страх – «***стан*** *хвилювання, тривоги, неспокою, викликаний чеканням чого-небудь неприємного, небажаного*»; острах – «*тривожне* ***почуття*** *небезпеки, стан тривоги перед можливою небезпекою; страх*»; побоювання – «***почуття*** *тривоги, хвилювання, викликане чеканням чого-небудь неприємного, небажаного*»; огида – «***почуття*** *відрази в поєднанні з гидливістю*»; відраза – «***почуття*** *огиди, ворожнечі до кого-, чого-небудь*»; щастя – «***стан*** *цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого вдоволення й безмежної радості, яких зазнає хто-небудь*»; задоволення – «***почуття і стан*** *вдоволення чим-небудь; задоволеність*» (Білодід, ред., 1970–1980).

Як бачимо, *сум, смуток, журба* трактуються через слово «***настрій***», *страх, щастя* – через слово «***стан***», *гнів, острах, побоювання, огида, відраза* – через слово «*почуття*», *задоволення* – через слова «*почуття*» і «*стан*». Жодне з цих понять не трактується через слово «*емоція*».

Дослідивши, наскільки часто зустрічаються слова «стан», «почуття», «настрій» у визначеннях, розуміємо, що «почуття» – найуживаніший термін, через який трактують у СУМ різні емоційні стани. «Настрій» – найрідший, але якщо зустрічається у визначеннях, то дійсно стосується саме емоційних станів, а не чогось іншого. «Стан» – хоч і є поширеним терміном для опису емоційних станів, описує не тільки їх.

Як же підійти до виокремлення зі словника саме тих слів, які стосуються позначення емоційних станів? На основі проаналізованих даних, можемо розглянути такий алгоритм:

1. Виписати зі словника слова, які трактуються через «почуття чогось». Чому саме через почуття чогось, а не просто через почуття? Бо інакше у перелік можуть потрапити слова, що є синонімами до почуття у ролі гіпероніму, а не до гіпонімів на позначення емоцій, які нас цікавлять. (Наприклад, одне зі значень слова «враження» – *почуття*, відчуття. Втім, це не означає, що слово «враження» належить до емоцій).

2. Після першого етапу отримаємо перелік із понад 80 слів.

3. Якщо визначення першого переліку слів, яке ми отримали, трактується через «почуття чогось», доречно зараховувати до почуттів те, що було на місці «чогось». Наприклад, якщо «утіха» – *почуття радості, задоволення, викликане ким-, чим-небудь,* значить радість і задоволення – теж можуть бути почуттями.

4. Ми також можемо долучити до списку ті емоційні стани, що трактуються через термін «настрій».

5. Доречно також долучити до переліку слова, що трактуються через слово «стан», але тільки у сполучені зі словами з уже наявного списку в родовому відмінку. Наприклад, ***замішання*** (***стан збентеження***, *зніяковілості*) можна внести до переліку, оскільки ***збентеження*** – ***стан*** *душевного неспокою, хвилювання, збудження,* ***занепокоєння***, а ***неспокій*** – *почуття* ***занепокоєння***, *тривоги; відсутність спокою*. Також можна долучати до переліку слова, які трактуються через словосполучення «*душевний стан*». Наприклад, ***рівновага*** – *// перен. Спокійний душевний стан людини.* Оскільки на наступних етапах можуть додаватися нові слова, опрацювавши ці етапи, доречно ще раз просканувати слова, що трактуються через «стан».

6. На наступному етапі шукаємо такі поєднання слів:

- те саме, що + одне з уже отриманого переліку (наприклад, відрадість – «***те саме, що відрада***»);
- протилежне + одне з уже отриманого переліку (наприклад, горе – «*душевні переживання, печаль, смуток;* ***протилежне радість***»);
- див. + одне з уже отриманого переліку (втіха – «***див. утіха***»);
- визначення через синоніми (наприклад, пиха – «*надмірно висока думка про себе,* ***погорда, зарозумілість, зазнайство***»).

Деякі етапи можна повторити кілька разів. Утім, такий підхід має свої проблеми:

1. Аналіз ускладнюється на етапі, коли дослідникові потрібно дописати слова, що трактуються через синоніми, уже наявні в переліку. Це пов'язано з тим, що через омоніми та багатозначні слова можна дійти до слів, які не використовуються для називання емоційних станів.

Наприклад, слово «***торжество***» потрапляє до переліку емоційних назв ще на найпершому етапі, оскільки трактується через слово «***почуття***» (одне зі значень слова «***торжество***» – «*почуття радості з приводу успіху, удачі в чому-небудь*»). Втім, якщо добиратимемо слова, що трактуються через слово ***торжество*** (на етапі визначення нових слів через синоніми), то до списку може потрапити і «***свято***». Адже одне із визначень ***свята*** – «*торжество, влаштоване з якої-небудь нагоди*». І хоча ми дійсно можемо сказати, що маємо відчуття свята, саме слово «***свято***» не може позначати назву емоційного стану.

2. Друга проблема полягає в тому, що в словнику досить часто слова трактуються через інші частини мови. Наприклад, нудність – «***абстрактний ім. від слова нудний***», а нудний – це, зокрема, *набридливий, докучливий*. Чи потрібно тоді залучати до переліку слів на позначення емоцій слова «***набридливість***» (*абстр. ім. від набридливий*) і «***докучливість***» (*властивість за значенням докучливий*). Якщо долучати такі слова, потрібно прописати низку додаткових критеріїв для різних частин мови.

ІІ. Пошук слів через синоніми.

Другий підхід до створення переліку слів на позначення емоцій – працювати через синоніми.

Пропонований алгоритм такої роботи:

1. Обрати словник (наприклад, ми обрали словник Караванського через зручну для аналізу структуру словникової статті та через наявність слів, що побутували в українській мові до примусового зросійщення) (Караванський, 2014).

2. Обрати перелік слів, які точно належать до емоцій, і до яких надалі потрібно буде шукати синоніми. Наприклад, основою можуть стати емоції, які найчастіше зараховують до базових (*щастя, гнів, сум, страх, відраза*) або перелік слів, що формується після першого етапу опрацювання в попередньому підході (слова, що трактуються в тлумачному словнику через словосполучення «*почуття чогось*»).

3. Обрати критерії, за якими далі будемо відфільтровувати зайві слова з синонімічних рядів. Наприклад, це можуть бути слова з додатковими позначеннями, що вони *образні, фамільярні, лайливі* тощо.

4. Взяти перше слово і подивитися за словником, які слова є синонімами до стрижневого слова. Наприклад, візьмімо для початку слово «***радість***». Синонімами до нього за словником Караванського є *задоволення, приємність, втіха, радощі*.

5. Якщо у словника є електронна версія, можна також звертати увагу на слова, у синонімах до яких з'являється стрижневе слово. Наприклад, слово «радість» зустрічається у синонімічних рядах до слів радощі, втіха, утіха.

6. Далі повторюємо попередні два етапи для отриманого переліку слів і доповнюємо перелік новими словами. В ідеальному світі повторювати потрібно доти, доки не почнуть з'являтися нові слова. В реальному світі ми знову стикаємося з проблемою омонімів та багатозначних слів, через синоніми до яких з'являються зовсім невідповідні слова. Наприклад, до переліку може потрапити слово «***багатство***» через синонімічний ланцюжок «*насолода – розкошування – розкіш – багатство*» або слово «***хапання***» через ланцюжок «*запал – збудження – гарячка – поспіх – хапання*».

Перевагою наведеного вище підходу є усунення проблеми з дрейфуванням між різними частинами мови. Окрім цього, чіткіше простежуються семантичні зв'язки між словами.

Втім, оскільки обидва підходи мають свої переваги та свої недоліки, може бути доречно застосовувати ці підходи у комплексі.

Висновки. Отже, ми розглянули підходи до виокремлення слів на позначення емоційних станів за допомогою тлумачного словника через визначення та за допомогою словника синонімів через синонімічні ряди. Кожен із методів має свої переваги та недоліки. Щоб звести недоліки до мінімуму, вважаємо, що доцільним було б використовувати комплексний підхід, що є синтезом двох описаних підходів.

Можна додавати нові слова через синонімічний словник, але на етапі відбору фільтрувати зайві слова не тільки через формальні показники в межах словника синонімів, а й залучати семантичний критерій – перевіряти значення слів за тлумачним словником і долучати тільки ті, які відповідають певним семантичним критеріям. Серед семантичних критеріїв можуть бути зокрема ті, що прописані у першому підході.

Перспективи дослідження. Визначення критеріїв для відбору слів на позначення емоцій спростить проведення досліджень, пов'язаних з емоціями. Наявність чітких об'єктивних критеріїв відбору слів на позначення емоцій може допомогти сформувати обґрунтований стимульний матеріал для психологічних та психолінгвістичних досліджень, відкриває ширші можливості для комп'ютерного опрацювання тексту, що містить слова на позначення емоцій.

Чіткі критерії відбору слів на позначення емоцій також допоможуть більш обґрунтовано добирати матеріал до лінгвістичних розвідок, у яких досліджується лексика на позначення афективних станів.

Створення переліку слів на позначення емоцій, що уможливлюється наявністю критеріїв для відбору таких слів, буде корисним у практичній роботі психологів та медіаторів. Такий перелік також був би корисним для зіставних досліджень емотивної лексики та для перекладачів; стане поштовхом для дослідження психолінгвістичних показників для слів на позначення емоцій в українській мові.

Бібліографічний список

Білодід, І. К., ред., 1970–1980. Словник української мови, *Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України.* [онлайн] Доступно : <http://www.inmo.org.ua/sum.html> [Дата звернення 01 листопада 2020].

Бялик, О. Є., 2017. Лексико-семантичне поле слова «emotion» у сучасній англійській мові. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 36 (136), с. 7–9.

Караванський, С., 2014. *Практичний словник синонімів української мови*. 5-те вид. Львів : БаК.

Книш, О. І., 2008. Лексико-семантичне поле «страждання» в творчому доробку Василя Стуса. В : В. В. Герман, ред. *Філологічні науки. Суми : Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка*, с. 58–63.

Ковалюк, О., 2015. Пошук критеріїв формування лексико-семантичного поля позначення емоційного стану. *Мова і культура*, 18 (2), с. 114–119.

Колмакова, В. Б., 2016. Етимологія та лексико-семантичне поле концепту «Гнів» в іспанській мові. *Молодий вчений*, 8, с. 285–288.

Краснобаєва-Чорна, Ж. та Лобасова, В., 2010. Фразеосемантичне поле емоції людини в сучасній українській мові : база даних. *Мовознавчий вісник*, 10, с. 39–43.

Лозинська, О., 2010. Концептуалізація емоції радості в польській кінематичній фразеології. *Проблеми слов'янознавства*, 59, с. 252–258.

Ніновський, В., уклад., 1993. *Українсько-англійський і англо-український словник*. 2-ге вид. Київ : Пам’ятки України.

Охріменко, М. А., 2011. Фразеосемантичне мікрополе Закоханість (на матеріалі сучасних перської і української мов). *Мова і культура*, 14 (1), с. 187–192.

Охріменко, М. А., 2018. Структурні й ідіоетнічні особливості одиниць фрзеосемантичного мікрополя «тривога / хвилювання» у сучасних перській і українській мовах. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*, 18, с. 257–264.

Романова, Н. В., 2011. Семантичне поле щастя в давньоверхньонімецькій мові. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Філологія*, 5, с. 63–68.

Савченко, Л. Г., 2015. Семантичне поле радість у поетичному світі Олександра Олеся. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Філологія*, 1151 (72), с. 98–102.

Селігей, П. О., 2001. Внутрішня форма назв емоцій в українській мові. *Мовознавство*, 1, с. 24–32.

Тищенко, О., 2019. Концептуалізація емоцій та ціннісних концептів у слов’янських пареміях та фраземах : від совісті до заздрості. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*, 29, с. 248–271. DOI : https://doi.org/10.24195/2616-5317-2019-29-18

Юрчишин, Н. Д., 2012. Фраземно-семантичне поле страх в українській та німецькій мовах. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна*, 24, с. 301–302.

Ekman, P., 2016. What scientists who study emotion agree about. Perspectives on *Psychological Science*, 11 (1), pp. 31–34. DOI : 10.1177/1745691615596992

Emery, N. N., Simons, J. S., Clarke, C. J. and Gaher, R. M., 2014. Emotion differentiation and alcohol-related problems : the mediating role of urgency. *Addictive behaviors*, 39 (10), pp. 1459–1463. DOI : 10.1016/j.addbeh.2014.05.004

Mikhail, M. E., Keel, P. K., Burt, S. A., Neale, M., Boker, S. and Klump, K. L., 2020. Low emotion differentiation : An affective correlate of binge eating ? *The international journal of eating disorders*, 53, pp. 412–421. DOI : https://doi.org/10.1002/eat.23207

Oh, V. Y. S. and Tong, E. M. W., 2020. Negative emotion differentiation and long-term physical health — The moderating role of neuroticism. *Health psychology*, 39 (2), pp. 127–136. DOI : https://doi.org/10.1037/hea0000809

Pond Jr, R. S., Kashdan, T. B., DeWall, C. N., Savostyanova, A., Lambert, N. M. and Fincham, F. D., 2012. Emotion differentiation moderates aggressive tendencies in angry people : A daily diary analysis. *Emotion*, 12 (2), pp. 326–337. DOI : https://doi.org/10.1037/a0025762

Riegel, M., Wierzba, M., Wypych, M., Żurawski, Ł., Jednoróg, K., Grabowska, A. and Marchewka, A., 2015. Nencki affective word list (NAWL) : The cultural adaptation of the Berlin affective word list–reloaded (BAWL-R) for Polish. *Behavior research methods*, 47 (4), pp. 1222–1236. DOI : 10.3758/s13428-014-0552-1

Sohn, S. J., Park, M. S., Park, J. E. and Sohn, J. H., 2012. Korean emotion vocabulary : extraction and categorization of feeling words. *Korean Journal of the Science of Emotion and Sensibility*, 15 (1), pp. 105–120.

Storm, C. and Storm, T., 1987. A taxonomic study of the vocabulary of emotions. *Journal of personality and social psychology*, 53 (4), pp. 805–816. DOI : https://doi.org/10.1037/0022-3514.53.4.805

Vainik, E., 2004. *Lexical Knowledge of Emotions : The Structure, Variability and Semantics of the Estonian Emotion Vocabulary*. PhD. Dissertation. University of Tartu.

Võ, M. L. H., Jacobs, A. M. and Conrad, M., 2006. Cross-validating the Berlin Affective Word List. *Behavior research methods*, 38 (4), pp. 606–609. DOI : 10.3758/bf03193892

Xu, L., Lin, H., Pan, Y., Ren, H. and Chen, J., 2008. Constructing the affective lexicon ontology. *Journal of the China society for scientific and technical information*, 27 (2), pp. 180–185.

References

Bialyk, O. Ye., 2017. Leksyko-semantychne pole slova «emotion» u suchasnii anhliiskii movi [The Lexical-semantic field of the word “emotion” in contemporary English]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 36 (136), pp. 7–9. (in Ukrainian).

Bilodid, I. K., ed., 1970–1980. Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]. *Potebnia Institute of Linguistics of National Academy of Sciences of Ukraine.* [online] Available at : <http://www.inmo.org.ua/sum.html> [Accessed 01 November 2020]. (in Ukrainian).

Ekman, P., 2016. What scientists who study emotion agree about. Perspectives on *Psychological Science*, 11 (1), pp. 31–34. DOI : 10.1177/1745691615596992

Emery, N. N., Simons, J. S., Clarke, C. J. and Gaher, R. M., 2014. Emotion differentiation and alcohol-related problems : the mediating role of urgency. *Addictive behaviors*, 39 (10), pp. 1459–1463. DOI : 10.1016/j.addbeh.2014.05.004

Karavanskyi, S., 2014. *Praktychnyi slovnyk synonimiv ukrainskoi movy* [*Practical dictionary of synonyms of the Ukrainian language*]. 5th ed. Lviv : БаК. (in Ukrainian).

Knysh, O. I., 2008. Leksyko-semantychne pole «strazhdannia» v tvorchomu dorobku Vasylia Stusa [Lexical-semantic field of “suffering” in the creative work of Vasyl Stus]. In :

V. V. Herman, ed. *Philological sciences. Sumy : Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko*, pp. 58–63. (in Ukrainian).

Kolmakova, V. B., 2016. Etymolohiia ta leksyko-semantychne pole kontseptu Hniv v ispanskii movi [Etymology and lexical-semantic field of the "Anger" concept in the spanish language]. *Molodyi vchenyi*, 8, pp. 285–288. (in Ukrainian).

Kovaliuk, O., 2015. Poshuk kryteriiv formuvannia leksyko-semantychnoho polia poznachennia emotsiinoho stanu [Search for criteria for the formation of the lexical and semantic field of emotional state indication]. *Language and culture*. 18 (2), pp. 114–119. (in Ukrainian).

Krasnobaeva-Chorna, Zh. and Lobasova, V., 2010. Frazeosemantychne pole emotsii liudyny v suchasnii ukrainskii movi: baza danykh [Phraseosemantic field "human emotion" in the modern Ukrainian: data base]. *Linguistic Bulletin*, 10, pp. 39–43. (in Ukrainian).

Lozynska, O., 2010. Kontseptualizatsiia emotsii radosti v polskii kinema-tychnii frazeolohii [Conceptualization of the "joy" emotion in the Polish kinematic phraseology]. *Problems of Slavonic Studies*. 59, pp. 252–258. (in Ukrainian).

Mikhail, M. E., Keel, P. K., Burt, S. A., Neale, M., Boker, S. and Klump, K. L., 2020. Low emotion differentiation : An affective correlate of binge eating ? *The international journal of eating disorders*, 53, pp. 412–421. DOI : https://doi.org/10.1002/eat.23207

Ninovskyi, V., compiler, 1993. *Ukrainsko-anhliiskyi i anhlo-ukrainskyi slovnyk* [*Ukrainian-English and English-Ukrainian dictionary*]. 2nd ed. Kyiv : Pamiatky Ukrainy. (in Ukrainian).

Oh, V. Y. S. and Tong, E. M. W., 2020. Negative emotion differentiation and long-term physical health — The moderating role of neuroticism. *Health psychology*, 39 (2), pp. 127–136. DOI : https://doi.org/10.1037/hea0000809

Okhrimenko, M. A., 2011. Frazeosemantychne mikropole Zakokhanist (na materiali suchasnykh perskoi i ukrainskoi mov) [Phraseosemantic microfield Love (based on modern Persian and Ukrainian languages)]. *Language and culture*, 14 (1), pp. 187–192. (in Ukrainian).

Okhrimenko, M. A., 2018. Strukturni y idioetnichni osoblyvosti odynyts frazeosemantychnoho mikropolia «tryvoha / khvyliuvannia» u suchasnykh perskii i ukrainskii movakh [Structural and idioethnic features of phraseological and semantic microfields "anxiety / excitement" in modern persian and ukrainian languages]. *Vìsnik Marìupol's'kogo deržavnogo unìversitetu. Serìâ : Fìlologìâ*, 18, pp. 257–264. (in Ukrainian).

Pond Jr, R. S., Kashdan, T. B., DeWall, C. N., Savostyanova, A., Lambert, N. M. and Fincham, F. D., 2012. Emotion differentiation moderates aggressive tendencies in angry people : A daily diary analysis. *Emotion*, 12 (2), pp. 326–337. DOI : https://doi.org/10.1037/a0025762

Riegel, M., Wierzba, M., Wypych, M., Żurawski, Ł., Jednoróg, K., Grabowska, A. and Marchewka, A., 2015. Nencki affective word list (NAWL) : The cultural adaptation of the Berlin affective word list–reloaded (BAWL-R) for Polish. *Behavior research methods*, 47 (4), pp. 1222–1236. DOI : 10.3758/s13428-014-0552-1

Romanova, N. V., 2011. Semantychne pole shchastia v davnoverkhnonimetskii movi. [Semantic field of happiness in Old German Language]. *Vìsnik Marìupol's'kogo deržavnogo unìversitetu. Serìâ : Fìlologìâ*, 5, pp. 63–68. (in Ukrainian).

Savchenko, L. H., 2015. Semantychne pole radist u poetychnomu sviti Oleksandra Olesia [Semantic field of joy in the poetic world of Oleksandr Oles]. *The Journal of*

V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Philology", 1151 (72), pp. 98–102. (in Ukrainian).

Selihei, P. O., 2001. Vnutrishnia forma nazv emotsii v ukrainskii movi [Internal form of names of emotions in the Ukrainian language]. *Movoznavstvo*. 1, pp. 24–32. (in Ukrainian).

Sohn, S. J., Park, M. S., Park, J. E. and Sohn, J. H., 2012. Korean emotion vocabulary : extraction and categorization of feeling words. *Korean Journal of the Science of Emotion and Sensibility*, 15 (1), pp. 105–120.

Storm, C. and Storm, T., 1987. A taxonomic study of the vocabulary of emotions. *Journal of personality and social psychology*, 53 (4), pp. 805–816. DOI : https://doi.org/10.1037/0022-3514.53.4.805

Tyshchenko, O., 2019. Kontseptualizatsiia emotsii ta tsinnisnykh kontseptiv u slovianskykh paremiiakh ta frazemakh : vid sovisti do zazdrosti [The con-ceptualization of emotions and axiological concepts in slavonic proverbs and idioms : from conscience to envy]. *Scientific Research Issues of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky : Linguistic Sciences*, 29, pp. 248–271. DOI : https://doi.org/10.24195/2616-5317-2019-29-18 (in Ukrainian).

Vainik, E., 2004. *Lexical Knowledge of Emotions : The Structure, Variability and Semantics of the Estonian Emotion Vocabulary*. PhD. Dissertation. University of Tartu.

Võ, M. L. H., Jacobs, A. M. and Conrad, M., 2006. Cross-validating the Berlin Affective Word List. *Behavior research methods*, 38 (4), pp. 606–609. DOI : 10.3758/bf03193892

Xu, L., Lin, H., Pan, Y., Ren, H. and Chen, J., 2008. Constructing the affective lexicon ontology. *Journal of the China society for scientific and technical information*, 27 (2), pp. 180–185.

Yurchyshyn, N. D., 2012. Frazemno-semantychne pole strakh v ukrainskii ta nimetskii movakh (The idiomatic-semantic field "fear" of the Ukrainian and German languages). *Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University : Philology Series*, 24, pp. 301–302. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції: 01.11.2021.

O. Dalebiha

LEXIS TO DENOTE EMOTIONS: PROBLEMS AND PROSPECTS OF CREATING WORD LIST

The article discussed the researches about emotions which were done by Ukrainian scholars in the field of linguistics, analyzes ways to create a list of emotion-related words and criteria for their selection, suggests methods and criteria that can be used to distinguish words to denote emotions in the Ukrainian language.

According to the results of the research, most linguistics works in Ukraine about emotions study semantic fields and idiomatic-semantic fields of specific emotions.

Methods and criteria for selecting words to describe emotions in English, German, Polish, Korean, Estonian, Chinese, and Ukrainian were analyzed. The following most common methods were identified: field research, selection of words to denote emotions from individual texts and corpora, and selection of words from lexicographical sources.

The article analyzes how words to denote emotions can be selected in the Ukrainian language from lexicographic sources on the example of an explanatory dictionary and a dictionary of synonyms. The criteria that can be relied on in such a selection of words are proposed.

In particular, to distinguish words to denote emotions using an explanatory dictionary, we can generally suggest the following way:

1. Analyze through which word the words that exactly belong to emotions are most often interpreted. In our case, it is the word «почуття» (feeling).

2. From the dictionary, write out the words that are interpreted through "почуття + word in the genitive case".

3. Write out the words that are interpreted through "те саме, що (the same as) + one of the words from the list obtained at the previous stage", "протилежне (opposite) + one of the words from the list already obtained", "див. (see) + one of the words from the already received list".

4. Write out the words that are interpreted through synonyms for words from the already obtained list.

To separate words to denote emotions using a dictionary of synonyms, we suggest the following way:

1. Choose the source words that exactly are emotion labels.

2. Write out the synonyms for these words from the dictionary.

3. Write out the synonyms to the list of words obtained at the previous stage (to avoid the words that are not related to emotions, but have become a part of the synonymous series due to the homonymy and polysemanticism of words, the meaning of words could be checked in the explanatory dictionary according to the criteria described in the previous method).

Key words: *emotion list, emotion differentiation, emotion distinction, emotions, feelings, emotional state, affect, definition of emotions, emotion vocabulary, emotion labels, emotion dictionary.*